

halála, Bp. 1952, str. 203. — *J. Buzás*, A szovjet-magyar kereskedelmi kapcsolatok történetéhez, Sz 1955, č. 4—5, str. 588—634. — *M. Incze*, A néptömegek helyzete Magyarországon az 1929—1933. évi gazdasági válság idején, Sz 1953, str. 233—311; *týž*, A pénz-és hitelválság és a magyarországi fináncátke az 1929—1933. évi világgazdasági válság idején, MTATTOK. 1954. — *Az 1929—1933. évi gazdasági válság hatása Magyarországon*, Bp. 1955, str. 526. — *D. Nemes*, Magyarország felszabadulása, Bp. 1955, str. 256. — *M. Somlyaióvá*, 1945-ös földosztásról, Történelemtanítás 1965, č. 1. — *E. Gálóvá*, Köztársaság megteremtése Magyarországon (1946), Sz 1956, č. 1—2, str. 170—204. — *D. Csepányi*, Népgazdaságunk hároméves tervének első éve, Sz 1954, str. 98—147 a j. — *B. Balázs*, A személyes visszaemlékezések felhasználása népi demokraciánk történetének feldolgozásában, Sz 1955, č. 6, str. 882—897. — *D. Nemes*, A néptömegek történelmi szerepe és a személyi kultusz kérdése, Sz 1956, č. 3, str. 441—452 a j. — Tanulmányok a magyar népi demokrácia történetéből, Bp. 1955, str. 685.

²³ Magyar Történelem Kongresszus, Bp. 1954. — Études des délégués hongrois au Xe Congrès International des Sciences Historiques, Bp. 1955. O kongressu maďarských historiků referovali u nás *J. Macek* (ČsČH 1953, č. 3) a *L. Holotik* (HČ 1953, č. 2).

²⁴ Z čtené literatury k poválečnému vývoji maďarské historiografie srov. *L. Elekes*, A magyar történettudomány helyzete és feladatai, Sz 1953, str. 621—648 (vyšlo i slovensky HČ 1954, č. 3), A Századok szerkesztőbizottságának vitaülése, Sz 1953, str. 648—671 a Sz 1954, str. 148—188 a *E. Molnár*, A magyar történetírás tíz esztendője, Sz 1955, č. 2, str. 169—190.

²⁵ Kovácsovu knihu u nás recensovali *P. Rákoš* (Slavia 1953, č. 1), *A. Gácsová* (Historický sborník SAV 1952 a ČsČH 1953, č. 1) a *O. Machatka* (ČMM 1952, č. 1—2). — O úkolech vzájemné spolupráce československých a maďarských historiků psal *J. Macek*, A cselszlovák történettudomány mai helyzete és a magyar történetírással való együttműködés feladatai, Sz 1953, str. 672—680.

²⁶ *I. Hajnal*, L'enseignement de l'écriture aux universités médiévales, Bp. 1955, str. 188. — *Gy. Győrffy*, Magyarország történeti földrajza az Árpád-korban (dosud nevyšlo).

N. A. Sidorova: Očerki po istorii rannej gorodskoj kultury vo Francii.

Moskva 1953, str. 501.

Studie N. A. Sidorovové představuje jeden z nemnohých pokusů vysvětlit marxisticky počátky ideologie středověkého měšťanstva v západní Evropě. Zaměřuje se především na oblast kultury francouzské.

V první kapitole se autorka snaží zjednat jasno o základních tendencích společenského vývoje v 11. stol. Sleduje v nejšířších obrysech vývoj Francie od doby merovejské a dotýká se základních etap feudalismu, při čemž vychází z ustálené these, že v 9. stol. došlo k úplnému znevolnění svobodného rolnictva a že se pak v 11. a 12. stol. feudální poměry úplně konsolidovaly. Není sporu o tom, že autorka má v základních bodech pravdu. Ovšem při líčení jednotlivých etap postupuje příliš schematicky a pro starší dobu se přidržuje běžné, ovšem ne zcela správné koncepcce o vývoji společenských poměrů v Gallii. Pak se zmiňuje o jednotlivých protifeudálních povstáních v 10. a 11. stol. a hledá v krisových momentech feudální společnosti tohoto období příčiny první křížácké výpravy. Dále podává přehled vzniku francouzských komun - měst, zabývá se však přespříliš jednotlivými detaily, zvláště pokud líčí vnější osudy jednotlivých komun. Závěrem kapitoly se pak snaží podat všeobecnou charakteristiku kacířských hnutí v 11. stol. Rozděluje je podle Engelse do tří typů: 1. hnutí, která si kladla za cíl obnovit někdejší poměry společnosti prvobytně pospolné, která byla zaměřena proti feudalismu s posic minulosti (valdenští); 2. kacířská hnutí ve městech; 3. hnutí, která vedla přímo k povstání rolnictva, která však pro naši dobu nepřicházejí v úvahu.

Do popředí autorčinyh analys se dostává městské kacířské hnutí (na př. v Orleánu, Champagni a Provinci, kde byla situace pro hnutí nejpříznivější, protože městská kultura Provence byla nejvyspělejší). Líčí podrobně jevy politické roztrřstěnosti Francie, ukazuje na progresivní úlohu královské moci — tedy vcelku věci, které nejsou z dějin Francie neznámý, a ani pokud jde o pojetí, nepředstavuje kapitola nic víc než pouhou kompilaci. Jediné částečné novum přináší charakteristika programu theokratické strany ve Francii, v jejímž čele stanul cisterciák Bernard de Clairvaux. Autorka charakterisuje program celé strany těmito body: 1. boj s lidovým kacířstvím, 2. boj s komunalním hnutím měst, 3. zápas s byzantskou církví (zahrnuje v sobě i snahu podrobit hegemonii římské církve nejen církev východní, nýbrž i všechny patriarcháty na Středním Východě), 4. vyhubení pohanů, především Slovanů žijících na východ od Labe, 5. zesílení theokratické vlády nad

vládou světskou, 6. boj za monopol církve nad světským vzděláním. — Tato strana nacházela značnou oporu právě u těch feudálů, kteří jinak hájili své zájmy proti koruně. Naproti tomu se program teokratické strany střetl se zájmy části duchovenstva, které bylo bezprostředně svázáno s korunou (na př. s představiteli kláštera St. Denis, v jehož čele stál opat Sugerius).

Skoro jedna třetina práce se vyčerpává všeobecně politickými rozbory. Teprve pak autorka přechází k vlastnímu tematiku, a to jak ještě uvidíme, opět s mnoha extempore, která se bezprostředně nevíží k ústřední problematice. Tak na př. podává přehled feudální kultury vlastně již od konce antiky, aniž se jí vždy daří správně charakterisovat právě podstatné rysy vývoje jednotlivých jejích etap. Valná část je věnována polemice s mylnými názory buržoasních autorů na to či ono období, při čemž se autorka nevyhnula značné simplifikaci. (Na př. ve výčtu názorů na karlovskou renesanci zcela opomíjí hledisko Erny Patzeltové, která stála v opozici proti běžným starším koncepcím o tomto období.)

Pokud jde o raně měšťanskou kulturu, snaží se autorka správně dokázat její lidové kořeny a charakterisovat žánry, v nichž se projevuje. Za typický druh protifeudální kultury považuje vagantskou poesii, fabliaux a konečně i část poesie trubadurů. Činí rozdíl mezi projevem ryze feudální kultury žonglérů, jakým byl na př. Bernard de Born, a onou poesíí trubadurů, která má v sobě protifeudální tendence (Bertrand de Ventadorn). Protifeudální charakter má však také měšťské školství, za jehož středisko možno považovat Paříž a o němž se mnohé dovidáme od Jana ze Salisburie, který byl sice sám představitelme církevní orthodoxy, ale podal nám přesto neskreslený obraz středověkého školství, a to i necírkevního.

Sidorovová chce konkretisovat své všeobecné úvahy rozhořem díla Abelardova. Přitom postupuje tak, že genetický moment staví do popředí a odmítá zabývat se subtilními scholastickými otázkami. Ovšem tento postup se nám zdá velmi problematický již z toho důvodu, že autorka je odkázána na Abelardovu autobiografii (*Historia calamitatum mearum*) a několik zpráv jeho současníků nebo žáků (Otty z Freisingen, Jana ze Salisburie). Nakonec se soustřeďuje na synody, které odsoudily Abelardovo dílo, t. j. synodu v Soissonsu 1121 a synodu v Sensu.

Pokud jde o analysu vlastní filosoficko-theologické problematiky, nepředstavuje názor Sidorovové nějaké novum, nýbrž autorka se přidržuje názoru starších francouzských filosofů, na př. Cousina. — Snad nejhodnotnější z celé práce je výklad o poměru Abelarda k antické kultuře. Autorka ukazuje, jaký důraz klade Abelard na světské vzdělání, jak stírá protiklady mezi antickou filosofií a středověkou theologií. Ale nejen to. Abelard klade proti středověké morálce ponížení a odřikání morálku antickou, založenou na pojmech ctnosti, statečnosti, a dokumentuje ji na konkrétních příkladech z římské historie. Nahrazuje někdy křesťanskou morálku bezprostředně ethikou stoickou.

A konečně zaslouhuje i zmínky, že se u Abelarda projevují i prvky filosofie novoplatonské. Uvážíme-li, že se Abelard stavěl do opozice proti oficiálnímu pojetí vztahu rozumu a víry, že zaútočil na hodnověrnost řady legend, a připočteme-li k tomu vliv, který Abelard vykonával na řadu svých žáků, z nichž mnozí byli potulnými vaganty, pochopíme, proč se ocitl v rozporu s katolickou orthodoxy a proč jeho spis *De unitate et trinitate divina* byl záhy odsouzen, stejně jako bylo odsouzeno celé jeho dílo na synodě v Sensu. Na tuto ústřední kapitolu navazuje pak dovětek o vagantské poesii a o Abelardovu žáku Arnoldu z Brescie a Berengariovi. První je znám z politických událostí 1143 v Římě, druhý pak apologii Abelarda, zaměřenou proti Bernardu z Clairvaux. V závěru pak autorka stručně hodnotí význam universit a scholastiky ve 13. stol.

Práce Sidorovové vyšla r. 1953 a je methodicky silně poznamenána zjednodušeným výkladem marxismu, který byl běžný právě v této době. Trpí především přemírou citátů, velmi často úplně neústrojných, a to nejen z děl klasiků, nýbrž i ruských revolučních demokratů. Konečně snad tato okolnost by nebyla ani tak na závadu, kdyby vlastní rozbory byly lépe podloženy. Často působí dojmem ilustrační nálepky, nežím co je uvedeno pouze ad hoc. Na závadu je i přemíra historické faktografie a malá schopnost typisace (jeví se především v kapitole o sjednocení Francie). U autorky vůbec převažuje genetický moment nad momentem obsahovým a i tu je poplatná jistému schématu, které se zakořenilo v řadě prací a podle něhož se autoři snaží vystopovat třídní podmíněnost bezprostředně z prvků biografických. A k tomu všemu přistupuje okolnost, že právě po stránce historické vykazuje práce řadu drobnějších omylů nebo nedopatření (na př. karlovské kapituláře jsou citovány podle Migneta). Práci je však nutno považovat za klad, ježto řeší řadu důležitých problémů. Nedostatky práce svědčí o tom, jak obtížné je zpracovat na základě historického materialismu thema z ideologie období feudalismu.